

NESZMÉLY — 1439!

(Albert király halálának félezeréves fordulójára.)

Irta: *Koppány István*

PONTOSAN ötszáz esztendővel ezelőtt, 1439 október 27-én Neszmélyen, Komárom vármegye nagyközségében halt meg — mindössze kétesztendő uralkodás után — Albert király. Két esztendő csak porszem a magyar történelem homokóráján. Talán-talán teljesen el is feledtük volna Albert királyt, ha nem lett volna ő maga történelmi egyéniség s a kor, melyben uralkodott, nem lett volna súlyosan történelmi!

Zsigmond királyunkat követte a trónon, aki kereken félszáz évig kormányozta a magyar birodalmat, s kinek fejét még négy más korona is ékesítette. Kétségtelen, hogy Zsigmond idejében a főuraknak a közre veszélyes hatalma megnőtt s az ország elégedetlensége fokozódott. Elvesztek Magyarország melléktartományai és a török már a határokat fenyegette. Viszont a városok és a vármegyék megszervezése, de főleg a korszerű honvédelem fejlesztése nagy érdeme Zsigmondnak, aki uralkodásának utolsó éveit szinte teljesen a török elleni felkészülésnek szentelte. Sem első feleségétől, a legtragikusabb sorsú királynőtől, a nemes egyéniségű Máriától, Nagy Lajos leányától, sem második feleségétől, a házasságtörő Cillei Borbálától fiúgyermeke nem született. Ezért jegyeztette el már 1409-ben és adta második házasságából származó leányát: Erzsébetet az osztrák herceggel, Habsburg Alberttel, hogy az más országok erőit is hozza majd a törökkel való mérkőzéshez.

Albertet ugyanis, aki mint osztrák herceg V. Albert néven szerepel, nemcsak magyar királlyá koronázták meg (Székesfehérvárott, 1438 január 1-én), de ugyanez év április 18-án a római királyságot, május 31-én a német, június 20-án pedig a cseh koronát is elnyerte. Maga Zsigmond nagyon kedvelte az ifjú osztrák herceget, nemcsak hogy az elsőik között vette fel az általa alapított Sárkányos-társaságba, hanem már 1422-ben cseh örökösévé és morva őrgróffá tette. Albert különben többször hadba is szállt Zsigmond oldalán, így 1432—3-ban is a cseh, morva husziták ellen.

Már előljáróban is meg kell állapítanunk Albertről, aki

Ausztriának egyik legkiválóbb fejedelme volt, hogy «hivatását magyar királyként is becsülettel igyekezett betölteni», pedig igen sok méltatlan ellenféllel és ellenséggel kellett megküzdenie. A cseh taboritákat és kelyheseket például maga az anyósa: Borbála császárné-királyné tüzelte az erélyéről és hitbuzgalmáról ismert Albert ellen.

Kezdetől fogva egy erős magyar-osztrák-cseh-német államszövetség létesítése lebegett Albert szeme előtt és ebben Magyarországnak szánta a vezérszerepet, ezért állandó székhelyét is Budára helyezte át. Sajnos, a csehek és lengyelek fegyveres támadása hamarosan kiszólitotta őt hazánkból. Ehhez járult még, hogy Murád szultán és Vlád Drakul oláh vajda Erdélybe betörve — Szászsebest, Medgyest és Nagyszebent megtámadta — több héten át fosztogatott, gyilkolt és pusztított. A nemesség nagy része bűnös közömbösséggel nézte a dolgokat s legfőbb teendője volt a király ellen tüzelni s annak hatalmát minél jobban korlátozni. A hadügyi terheket is teljesen a királyra akarták hárítani. A nemességnek az anyjához nagyon is méltónak mutatkozó királyné: Cillei Erzsébet volt segítségükre, aki az országnak férje távollétében való kormányzása helyett a maga hatalmát igyekezett növelni — többször kérkedvén azzal, hogy férje csak az ő örökösödése címén foglalhatta el a magyar trónt.

Albert erre, 1439 májusában, országgyűlést hirdetett — alattvalóinak megnyugtatóására egyrészt, főként azonban azért, hogy a várható török támadás ellenében minden előkészületet tegyen. De a rendeknek, bár hódolatukat fejezték ki a király (és a királyné iránt is!), legfőbb gondjuk volt a rendi kiváltságok megújítása és a régi szokások, törvények megerősítése. A király hatalmát tehát mindenképen korlátozták, ezzel szemben — éppen a török támadások küszöbén! — az 1439: 3. t.-c.-ben a honvédelmi kötelezettséget szinte teljesen a királyra és a főnemességre hárították. A törvény szerint ugyanis a nemesség csak abban az esetben volt köteles hadba szállni, ha a királyi zsoldos had és a főnemesi bandériumok már nem tudnak az ellenséggel megküzdeni. Ezzel tehát az általános és egyetemes nemesi honvédelmi kötelezettség gyakorlatilag tulajdonképpen megszűnt. Történtek pedig mindezek akkor, amikor a török óriási sereggel a balkáni Morava völgyének déli bejáratánál állott, teljesen felkészülve Magyarország déli határainak megtámadására.

Az országgyűlés berekesztése után meg is indult a király. Érdekes, hogy a király oldalán — «társuralkodói» méltóságát kihangsúlyozandó! — a királyné is hadbaszállt. A királyi zsoldos

sereg, valamint a főpapok és zászlósurak bandériumai, összesen mintegy 24.000 ember a Tisza-torkolatnál levő Szalánkeménél szálltak táborba, ahová Hunyadi Jánosnak (akit Albert szörényi bánná nevezett ki, de különben is igen szeretett és megbecsült!) és a macsói bánnak: Újlaki Miklósnak határvédő seregei is megérkeztek. De ott volt még a szerb despotának: Brankovics Györgynek serege is, akinek igen közeli kapcsolatai vannak a királynéval, hiszen a királyné unokatestvérének: Cillei Ulriknak, akit később 1456 november 9-én Belgrád várában Hunyadi László hívei felkoncoltak, a felesége a despota leánya: Brankovics Katalin. 1439 augusztus végén azonban, amikor a török 130.000-nyi hadseregével Szendrő várát ostromolta és a Szörényi-bánság határait nyugtalanította, az egyesített magyar táborban pusztító vérhas-járvány ütött ki. Szerencse, hogy a szultán Szendrő várának elfoglalása után (ezt a történelmi nevezetességű várat restauráltatja most a jugoszláv kormány!) nyugatnak fordult a bosnyák király ellen, mert a magyar sereg, a szörnyű betegségtől megtizedelve és legyengítve, még mielőtt ellenséget látott volna, szerteszéledt, illetőleg hazatért kisebb-nagyobb rendetlen csapatokban.

Maga Albert király is megkapta a halálos kórt és betegen hazatérében a komáromvármegyei Neszmélyben meghalt 1439 október 27-én, tehát — amint már említettük — kerek félezerévvvel ezelőtt. Halálával egy ijesztően fekete és nehéz történelmi felhő terpeszkedett el Hazánk felett, melyből vészesen villámlott ki a polgárháború és a kettőskirályság réme — éppen akkor, amidőn minden, de minden az erők gyarapítását és egyesítését, a hadiszervezet és határvédelem kiépítését, teljes belső egységet és főleg egységes, fegyelmezett, nagy hadsereget követelt. Ehelyett maga az özvegy királyné szította a legnagyobb egyenetlenséget — azzal, hogy a nemesség nagyobb része által kiválasztott Ulászló lengyel királynak csak addig ígérette kezét, amíg fia: László meg nem született. Ekkor nemcsak hogy megkoronáztatta az utószülött csecsemőt, de Kottáner Ilona nevű udvarhölgyével is lopatta a Szentkoronát. Magát és gyermekét Bécsben a német császár oltalma alá helyezve, huszita zsebrákokat fogadott zsoldjába és kétesztendei belháborúnak vált felidézőjévé — a török idők küszöbén . . .

És még egyet: a magyar történelemben oly fontos és első országos méltóság: a nádorispán, vagy röviden: nádor Albert idejében lett országos közjogi méltósággá, mint a király és nemzet együttes bizalmának letéteményese és közvetítő, kiegyenlítő a király és

nemzet között! Eddig ugyanis, bár első ember volt a király után, inkább csak a király bizalmi tisztviselője és helyettese volt a nádor.*

Érdekes itt még megemlíteni Albert királyunk szerepét az 1431—1447-ig uralkodó IV. Eugén (Jenő) pápával szemben. Albert a Szentszékkal szemben igyekezett teljes függetlenségét hangoztatni és fenntartani. S bár IV. Eugént mindenkor elismerte pápának, kérésekkel fordult hozzá — a török ellen való segítséget illetően is! —, követeit azonban éppen úgy elküldötte a ferrarai zsinatra, mely IV. Eugén vezetése alatt állott, mint a bázelire, amely viszont IV. Eugén pápai joghatóságának gyakorlását is felfüggesztette. Ezért figyelmeztette a pápa Albertet, mikor segítséget kért a török ellen, hogy tegyen meg a király is mindent az Egyház belső békéjének helyreállítására, mert akkor erősebben segítheti majd a hadjáratokat. Ettől eltekintve is a pápa erkölcsileg, anyagilag támogatta Hazánkat a török ellen, sőt a háborúskodó Albert és a lengyel király között a (lubló) értekezleten — a zengi püspök és a tarenti érsek közbenjöttével — a fegyverszünet meghosszabbítását és egy újabb béketárgyalás megtartását eszközölte ki...

De kimutatta rokonszenvét Magyarország és Albert iránt a pápa azzal is, hogy a főként Boszniában elharapódzott bogumil-eretnekség és a Felvidéken elterjedt huszitizmus leküzdésére az Egyház egyik legkiválóbb szerzetesét: Márkai Szent Jakabot küldte az országba, aki mindenütt mély, megrendítő hatást gyakorolt és fáradozását gazdag sikerek jutalmazták...

* Megemlíthetjük még azt is, hogy ebben az időben (de már Zsigmond korában is) kezdett feltűnni *Zrednai Vitéz János*, a királyi kancelláriának előbb jegyzője, majd titkára és vezetője, később nagyváradi püspök, akit Mátyás király (mint volt nevelőjét) esztergomi érsekké tett